

Arh. Șerban POPESCU DOLJ

Satul Teaca, deși a făcut parte din grupul de localități din jurul orașului Bistrița, fiind situat în bazinul hidrografic al râului Șieu, la capătul sudic al unei văi străbătute de un afluent al acestuia – pârâul Dipșa nu a fost integrată districtului sășesc, localitatea aparținând din punct de vedere administrativ de comitatul Cluj (Schliessler – Fronius 1898, p. 13-14).

În ultimele decenii ale secolului al XII-lea când în localitate au fost așezați coloniștii de origine bavareză – cum pare a indica toponomia și dialectul local.

Într-o primă perioadă satul și moșia Teaca aparține familiei Kokenyis – Renold și începând din 1339 este deținută de diverși proprietari.

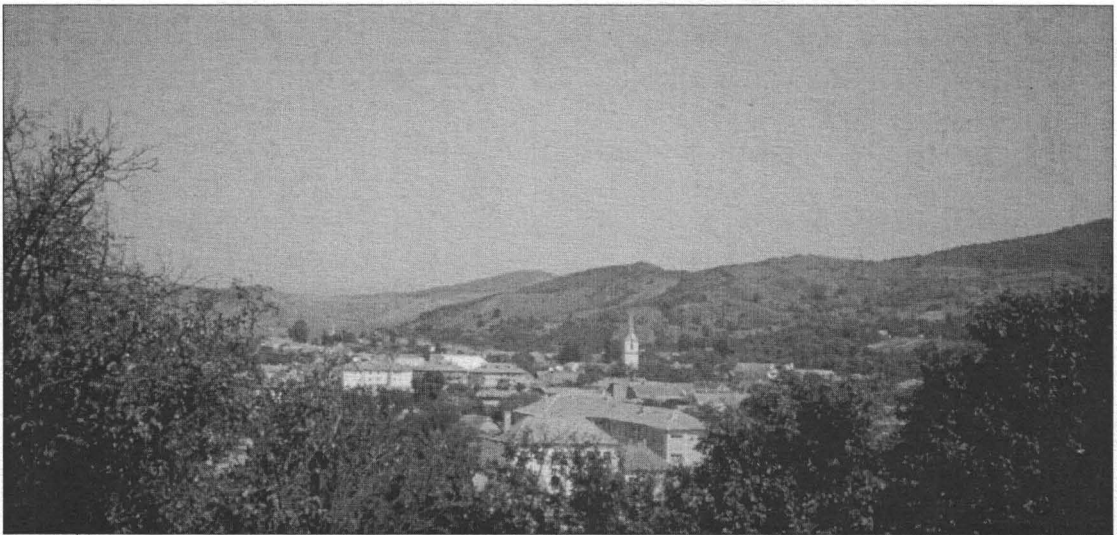

Fig. 1. Imagine panoramică a localității Teaca

Studiul documentelor a arătat că deși a aparținut de un domeniu feudal, localitatea situată pe unul din drumurile care leagă Bistrița prin Reghin de sudul Transilvaniei și cu târgurile din Câmpia Transilvaniei, a crescut din punct de vedere economic, atrăgând acordarea statutului de Târg, titlatură sub care apare într-un document de la 1456 – „Oppidum Tecxe”.

Privilegiul din 1486 acordat locuitorilor așezării, cu o serie de libertăți, între care aceea de a se așeza unde doresc și de a-și alege singuri judele, locuitorii fiind scutiți de clacă, înlocuită cu o taxă de 60 guldeni pe an. Ascendența localității față de satele din zonă este dovedită și de prezența unor meșteșugari semnați de documente. La anul 1403 este amintit un „Leonardus corigatorr” curelar, la 1456 un pantofar, iar la 1484 sunt semnați un număr de patru pantofari. Un document din 1580 semnalează prezența în Teaca a unor meșteșugari: pantofari, dogari, blănari, măcelari, fierari care aparțineau de breslele din Bistrița. Uneori aceștia făceau concurență breslelor bistrițene ceea a determinat tendința acestora de a-și proteja interesele: în 1546 juzi din Bistrița, Sibiu și Teaca încercau să aplaneze conflictul dintre dogarii din Bistrița și Teaca în privința comercializării produselor lor. Viața economică a localității se va înviora odată cu acordarea, în 1567, a dreptului de a ține târg. Existau și alte elemente care atrag atenția asupra acestui târg: la 1403 este amintit Magister

Arh. Șerban POPESCU DOLJ
București

Jakob în Theke scholarium rectore; în 1448 între studenții transilvăneni regăsiți la studii la Viena apare și Lucas Weiss din Teaca, iar în deceniile următoare alți studenți se întâlnesc la universitățile din Cracovia, Andreas din Theka (1462), Benedictus filius Valendini de Theke (1476), Johannes filius Jacobi, de Theke (1478); Leonardus de Theke (1480) sau la Padova Weittenberg, Stuttgart. Prezența unor familii grebiale implicate în afaceri imobiliare în orașul Bistrița este dovedită de tranzacția dintre judele Petrus Cretzmer și Margareta, soția greabului Petru împreună cu Catarina, soția greabului Bartolomeus din Teaca și a lui Jacob, rectorul școlii din Teaca de la 1402, prin care aceștia din urmă vând judeului Bistriței contra sumei de 1000 de Fl o casă din piatră în orașul Bistrița.

Cu toate că biserica actuală a fost ridicată cel mai devreme la mijlocul secolului al XIV-lea existența unei biserici mai vechi este de presupus din moment ce, la 1318 Eberhardm, parohul din Teaca și arhidiacon de Ozd, era însărcinat cu ducerea la îndeplinire a punerii în stăpânire a magistrului Petru asupra moșiei Stupini. În registrele de socoteli ale dijmelor papale pe anii 1332 – 1336 figurează preotul Valentin din Teaca, care plătea o dare de 3 mărci și 20 de „banalis antikui”. În anul 1348, acelaș preot îndeplinea și funcția de arhidiacon de Ozd. Poziția parohului din Teca în cadrul Capitlului din Ozd subliniază importanța și forța comunității catolice în această așezare. La 1452 Lucas Weiss din Teca, fiul lui Martin „eclericus Transilvanensis diocesis” încheia un act referitor la biserica din Lechința, iar la 1456 episcopul Transilvaniei intervine în cadrul unui proces între voievodul Transilvaniei și parohia Teaca din cauza unei încălcări de proprietate de către acesta, obligându-l la restituirea bunurilor pe nedrept însușite. Teaca era în această perioadă sediul unui Capitlu de care țineau 13 biserici. Probabil că în acest context are loc ridicarea noii biserici în locul alteia aflată tot aici sau în altă parte – toponimia conservând denumirea „Altkirch” pentru partea de hotar în care se află cimitirul. Turnul se pare că a fost ridicat ceva mai târziu întrucât contraforții de pe fațada de vest sunt înzidiți în pereții turnului. Acești contraforți treptați, au existat și în zona corului, un desen de la 1870 arată prezența lor. Un indiciu asupra datei la care a fost ridicat turnul este oferit de inscripția din fereastra turnului unde apare anul 1425. Corpul navei și corul sunt anterioare și în afara indiciilor oferite de planul basilical cu trimiteri la șantierul bisericii din Reghin, ridicată pe la 1330, datarea acesteia la mijlocul secolului al XIV-lea este întărită și de cheile de boltă din nava sudică decorate cu motive din stema de Anjou, care se datează în jurul anului 1350.

În jurul bisericii era ridicat un zid de incintă care a fost demolat la 1870, piatra fiind folosită la ridicarea noului local al școlii. În secolul al XVIII-lea încăperi ale incintei erau folosite ca hală de carne, iar la 1837 este înregistrată de către Ladislau Kovary.

Adoptarea soluției de boltire a navei centrale s-a realizat, așa cum precizează în inscripție, la 1735 în vremea preotului Georg Eckardt, iar montarea tribunelor în navele laterale are loc la 1828 – un distih amintind această intervenție:

„At fungente Josepho Eckardt patore nepote
Que renovata vides, protegat illa Deus” (1828)

La 1887 odată cu refacerea învelitorii de pe turlă a fost refăcută încăperea sacristiei și s-a adăugat încăperea de pe latura nord, folosită ca încăpere sepulcrală. Lucrările de renovare din 1909, determinate de starea monumentului, au fost realizate de către meșterul Schonauer din Reghin. Acestea au afectat mai ales corul bisericii, fiind reconstruiți pereții și bolțile absidei poligonale pe traseul vechii fundații și se reface arcul de triumf. Într-un cartuș din arcul de triumf a fost menționată această renovare care va fi completată de reparațiile din 1929.

Dacă în destinul localităților districtului săsesc al orașului Bistrița, satul Teaca are o soartă singulară și biserica gotică a localității ocupă un loc distinct printre celelalte biserici de factură gotică din zonă.

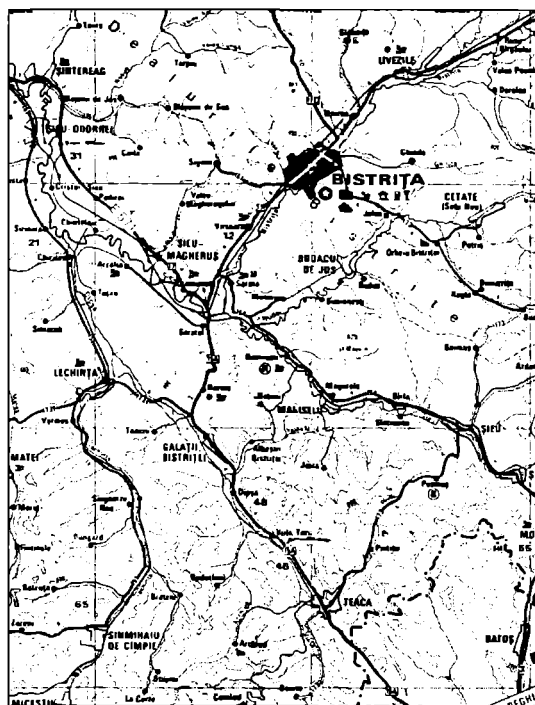

Fig. 2. Harta zonei Nösnerland